

Číslovky

Opakovanie pre 9. ročník

Mgr. Simona Gondeková

Číslovky

- Číslovky sú plnovýznamové ohybné slová, ktoré pomenávajú **množstvo** (počet) osôb, vecí, dejov, vlastností, ich **poradie** alebo **členenie**.
- Vo vete najčastejšie plnia **funkciu zhodného prívlastku**.

Delenie

	otázka	určité	neurčité
1. základné	koľko?	jeden, dva, sedem	veľa, mnoho, málo
2. skupinové	koľko?	dvoje, päťoro, osmoro	viacero
3. radové	koľký?	prvý, šiesty, deviaty	niekoľký
4. násobné	koľko ráz?	päť ráz, dvadsať ráz	mnoho ráz
	koľkokrát?	sedemkrát	veľakrát
	koľkonásobný?	štvornásobný	mnohonásobný
5. druhové	koľkoraký?	jednaký, dvojaký	mnohoraký

Základné číslovky sú
hlavnou skupinou
čísloviek.

Základné číslovky

Vyjadrujú
počet osôb,
zvierat, vecí.

SKLOŇOVANIE

- Tvary **čísloviek 1 – 4** sú závislé od vecí, ktoré označujú, *napr. dva stoly, dve sestry, štyria chlapi*
- Číslovka **jeden** sa skloňuje **v sg. aj v pl., ostatné** základné číslovky iba **v pl.**
- Číslovka **jeden/jedna/jedno** sa skloňuje ako zámeno sám/sama/samo. V **N pl.** je **mäkké i** iba v **mužskom rode životnom** (*napr. jedni muži, , deti, stromy*).
- Číslovky **jeden, dva, tri, štyri** majú **samostatné skloňovanie.**
- Číslovky **5 – 99** sa skloňujú **podľa vzoru päť.**

Základné číslovky

SKLOŇOVANIE

- Číslovky **zložené s –jeden sú nesklonné**: *napr. od dvadsaťjeden žiakov, pred tridsaťjeden rokmi*
- Číslovky **zložené s –dva, -tri, -štyri až –deväť** skloňujeme takto:
 - a) **bud' v oboch častiach** (píšeme desiatky a jednotky **oddelene**), *napr. s dvadsiatimi dvomi mužmi, po štyridsiatich piatich rokoch.*
 - b) **sú nesklonné**, ak ich píšeme v základnom tvare (ako **jedno slovo**), *napr. s dvadsaťdva mužmi, od tridsaťštyri žiakov.*

Základné číslovky

SKLOŇOVANIE

- Vyššie zložené číslovky píšeme takto:
 - a) **bud'** ako **jedno slovo** (vtedy sú **nesklonné**), napr. dvadsaťpäťtisícristopäťdesiatdva, sedemnášťtisícdivestotridsaťpäť. Ak ich **skloňujeme**, píšeme **jednotky osobitne**, napr. *O dvetisícristodvadsiatich piatich ľuďoch.*
 - b) **alebo** píšeme **osobitne tisícky, stovky, desiatky + jednotky**, napr. 34 – *tridsaťštyri*, 5234 – *päťtisíc dvesto tridsaťštyri*, 2 382 234 – *dva milióny tristoosemdesiatdvatisíc dvesto tridsaťštyri.*

Základné číslovky

- Pri skloňovaní skloňujeme len desiatky a jednotky, napr. v päťtisíc dvesto tridsiatich štyroch prípadoch
- Číslovky označujúce **stovky a tisícky** sa píšú **spolu**, napr. *tristo, tritisíc, dvadsaťtisíc*.
- Číslovky označujúce **milióny, miliardy, bilióny** sa píšú **oddelene**, napr. *štyri milióny, tri miliardy, osem biliónov*.
- Číslovka **sto** sa v číselnom význame **neskloňuje** (je nesklonná), napr. *od sto ľudí, so sto žiakmi*. Ak stojí **samostatne**, skloňuje sa **podľa vzoru mesto**, napr. *budeme deliť stom*.
- **Zložené číslovky s –tisíc sa neskloňujú** (od *dvetisíc ľudí*). Ak stojí **samostatne**, skloňuje sa **podľa vzoru stroj** (k *trom tisícom, od tisíca ľudí*).

Základné číslovky

- Číslovky **milión, bilión, miliarda** sa skloňujú podľa vzorov **dub** a **žena** (*napr. dva milióny, dve miliardy*).
- Číslovka **pol** je **nesklonná** (*napr. pol roka, pol litra*).
- Číslovka **štvrt'** má i **tvar štvrte** (*napr. tri štvrte litra – vzor dlaň*).
- Základná číslovka a slovo **raz** sa **neskloňuje** – má **len podobu v množnom čísle** – a píše sa **osobitne** (*napr. jeden ráz, osem ráz*).

Základné číslovky

Matematické výrazy čítame takto:

- $2 + 2 = 4$ dva plus dva **je** štyri
- $2 \times 2 = 4$ dvakrát dva **je** štyri
- $5 - 3 = 2$ päť bez troch **je** dva (päť mínus dva **je** dva)
- $6 : 3 = 2$ šesť delené tromi **je** dva
- $\frac{1}{2}$ jedna polovica, jedna lomené dvomi
- $\frac{5}{8}$ päť osmín, päť lomené ôsmimi

Skupinové číslovky

- Skupinové číslovky označujú **počet alebo množstvo ako súhrn častí**. Najčastejšie zastupujú základné číslovky pri pomnožných podstatných menách (*napr. dvoje husiel', troje rukavíc, štvoro hodínok*).
- Odvodené sú **od základných čísloviek príponou**:
 - oje** (*dvoje, troje*)
 - oro** (*štvoro, päťoro*)
 - ero** (*viacero*)
- Skupinové číslovky **sú nesklonné**.
- **Počítaný predmet je vždy v G pl. (napr. štvoro nožníc)!**

Príklady:

- jedni muži (**životné**), jedny ženy a jedny nohavice
- dvoje dverí, troje topánok, štvoro šiat, desatoro prikázaní, viacero prianí

Radové číslovky

- Radové číslovky **označujú poradie** počítaných osôb a vecí. Určujú jedinú osobu alebo vec podľa toho, **na ktorom mieste v rade stojí** (*napr. prvý, druhý, stý*).
- Radové číslovky **majú podobu prídavných mien** a aj sa podľa vzorov prídavných mien **skloňujú**:
 - a) ak majú **tvrdé zakončenie**, skloňujeme ich podľa vzoru **pekný** (*napr. druhý, dvadsiaty piaty, stý*)
 - b) ak majú **mäkké zakončenie**, skloňujeme ich podľa vzoru **cudzí** (*napr. tretí, tisíci*).

Radové číslovky

- V **zložených číslovkách** majú tvar radovej číslovky iba **desiatky a jednotky**. Píšeme ich **osobitne**, pretože každá časť sa aj osobitne skloňuje (*napr. dvadsiaty prvý, dvadsiateho štvrtého, s dvadsiatym štvrtým, v tisíc deväťsto osemdesiatom piatok roku*).

ROZLIŠUJ!!!

základná číslovka – koľko?	radová číslovka – koľký? (v poradí)
v siedmich prípadoch (koľko prípadov?) základný tvar sedem	v siedmych ročníkoch (koľké v poradí?) základný tvar siedme ročníky
v päťdesiatich rokoch (života) základný tvar päťdesiat rokov	v päťdesiatych rokoch (minulého storočia) základný tvar päťdesiate roky
vzor päť – v príponách len -i za základnou číslovkou nepíšeme bodku , <i>napr. 1 kus = jeden kus</i>	- vzor pekný – v príponách -y/-ý (okrem N pl.) za radovými číslovkami vyjadrenými číslicou píšeme bodku , napr. 1. jún (prvý jún)

Druhové číslovky

- Druhové číslovky vyjadrujú **počet alebo množstvo druhov**.
- Tvoríme ich **zo skupinových čísloviek príponami -aký, -aká, -ako**, napr. *jednaký, dvojaký, desatoraký, jednako, trojako, mnohorako*.
- **Skloňujú sa** ako prídavné mená **podľa vzoru pekný**.
- Nedajú sa vyjadriť číslicami, vypisujú sa slovami.

Násobné číslovky

- Násobné číslovky vyjadrujú **koľkokrát, koľko ráz, koľkonásobne** sa nejaký predmet alebo dej vyskytuje, *napr. dvakrát, viackrát, trojnásobný, tisícnásobný, dva razy, desať ráz.*
- Číslovka **raz** môže plniť funkciu **základnej číslovky** pri počítaní (*raz, dva, tri*), **ale aj násobnej číslovky** vo význame *jeden raz, dva razy.*

▪ POZOR!!!

Pri ohýbaní násobných čísloviek **s –krát, -násobný neplatí rytmický zákon**, *napr. viacnásobný, párkrát, tisíckrát.*

Násobné číslovky

Tvoríme ich:

- a) **od základných alebo skupinových** čísloviek pomocou prídavného mena **-násobný** alebo príslovky **-násobne**, *napr. dvojnásobný, trojnásobný, viacnásobne.*
- b) **od skupinových** čísloviek pomocou **-itý**, *napr. dvojitý, trojitý, štvoritý.*
- c) **od základných alebo radových** čísloviek pridaním slova **raz, razy, ráz**, *napr. jeden raz, dva razy, desať ráz.*
- d) **od základných a radových** čísloviek pridaním **-krát**, *napr. jedenkrát, dvakrát, desaťkrát.*

Neurčité číslovky

- Neurčité číslovky vyjadrujú **neznámy počet, násobok, poradie alebo množstvo osôb, zvierat, vecí, javov**, napr. *mnoho, veľakrát, mnohoraký, niekoľký*.

Skloňovanie:

- a. Neurčité číslovky, ktoré majú **podobu podstatných mien**, sa skloňujú **podľa vzorov podstatných mien**, ktoré majú **podobu prídavných mien**, skloňujú sa **podľa vzorov prídavných mien** a tie, ktoré majú **podobu prísloviek**, **stupňujú sa ako príslovky**, napr. *číslovka málo môže byť aj podstatným menom, vtedy sa skloňuje podľa vzoru mesto (Uspokojil sa s málom.)*
- b. Číslovky **mnoho, veľa, málo, trocha** sa **neskloňujú**.
- c. Slovo **trocha** môže byť **podstatným menom** (*táto trocha mi nestačí*) alebo **neurčitou základnou číslovkou v N** (*trocha mlieka*), alebo **v A** (*trochu mlieka*), alebo **príslovkou** (*je trocha bojazlivý*).